

Avdekkingsfaktorer i tilrettelagte avhør av barn som kan være utsatt for seksuelle overgrep

en teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2021

Kand.nr: 810

Antall ord: 5661

Innhold

1.0 Innledning.....	3
1.1 Begrunnelse for valg av tema	4
1.2 Problemstilling.....	5
1.3 Avgrensing.....	5
1.4 Begrepsavklaringer	5
1.5 Relevans for politiet.....	6
2.0 Metode.....	7
2.1 Valg av metode	7
2.2 Valg av litteratur og kildekritikk.....	8
2.3 Forforståelse.....	8
3.0 Oppgavens kapitler.....	9
3.1 Hvorfor er avdekking viktig?	9
3.2 Hvordan avdekkes seksuelle overgrep	10
3.2.1 Nonverbale momenter i avhøret.....	11
3.3 Hvorfor snakker ikke barnet om overgrep i avhør?.....	12
3.4 Hva skal til for at barn avdekker?.....	13
3.5 Kan vi stole på det barnet forteller?.....	15
4.0 Avslutning	16
5.0 Litteraturliste	18
5.1 Selvvalgt pensum.....	21

1.0 Innledning

*«Lån meg en stemme
når jeg mangler ord
vekk opp den røsten
som inni meg bor
la den fortelle
sin såre klang
alt det som hendte
gang etter gang»*

(Utdrag av diktet «Lån meg» av Jan Arild Gundersen, fra boken Skyggespill (2015))

Denne oppgaven skal ta for seg avdekking under tilrettelagte avhør av barn, og undersøke om det kan være fremtredende avdekningsfaktorer hos barn, som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep. Begrepet avdekking, i kontekst av seksuelle overgrep, kan forstås og defineres på ulike måter. Det kan forstås som en situasjon hvor barnet for første gang forteller om overgrepet til en annen person, det kan være en venn, et familiemedlem eller en myndighetsperson (Smith, et al., 2000, s. 277). Denne måten å avdekke på initieres av barnet selv, og barnets budskap må kunne oppfattes og tolkes av mottaker. Barnet kan ha bestemt seg for å fortelle om overgrepet, det innehar da en forståelse for at overgrep er gale handlinger eller har et ønske om at smerten det påføres skal stoppe, i tillegg har barnet utviklet språkferdigheter og begrepsforståelse som kan sette ord på hva det er utsatt for. En slik avdekking vil gi mottaker god mulighet til å forstå situasjonen, men faktorer som mottakers alder, personens syn på om barnet er troverdig og fornektelse av at seksuelle overgrep skjer, kan allikevel stanse mottakers forståelse av at barnet avdekker seksuelle overgrep (Søftestad, 2018, s. 57). Avdekking kan også forstås som en arbeidsmetode som benyttes når det skal etterforskes en mistanke om seksuelle overgrep (Søftestad, 2008, s. 26), for eksempel tilrettelagte avhør i politiet. En tredje forståelse av begrepet avdekking, kan forstås som når den utsatte for første gang fortalte noen om overgrep, og den videre avdekkingen som initieres av den utsatte selv eller en annen person (Ullman, 2003, s. 91).

Det kan være vanskelig å oppfatte når yngre barn blir utsatt for seksuelle overgrep, ettersom det sjeldent vises på barnet, og de ikke er innforstått med hva som er rett og galt. Dersom politiet står overfor en mistanke om at et barn er utsatt for seksuelle overgrep, vil det bli utført et tilrettelagt avhør av barnet, som skal være med på å bekrefte eller avkrefte mistanken.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

I det norske samfunnet har det frem til slutten av 1900-tallet vært tabubelagt å være offer for seksuelle overgrep. Barnet selv og resten av samfunnet har møtt mistanken om seksuelle overgrep med unngåelse og hemmeligholdelse, hvor kunnskap om seksuelle overgrep har vært stigmatisert. Et skifte på synet på overgrep mot barn, har ledet til en mer generell oppfatning, at barn som blir utsatt for seksuelle overgrep er et samfunnsproblem (Gamst, 2017, s. 25). Denne generelle oppfatningen har ført til opprettelse av barnehus, og videreutdanninger for etterforskere som tar avhør av barn.

Seksuelle overgrep mot barn er et samfunnsproblem, som berører de mest sårbare i samfunnet, nemlig barna. Barn utsatt for seksuelle overgrep har en livslang økt risiko for å utvikle somatiske og psykiske helseproblemer, som går på bekostning av livskvaliteten i voksen alder (Steine, et al., 2020). Resultater fra forskning viser at sjansen for å bli uføretrygd som voksen, er større dersom man har vært utsatt for seksuelle overgrep som barn (Steine, et al., 2020). Dette understreker det faktum at overgrep mot barn er et samfunnsproblem.

Politiet kan ved hjelp av tilrettelagte avhør avdekke om et barn er blitt utsatt for seksuelle overgrep. En avdekking kan utløse tiltak som kan beskytte barnet mot ytterligere overgrep, bl.a. straff for overgriper. Samtidig som det kan settes i gang hjelpeapparater rundt barnet, som kan begrense konsekvensene av overgrepet, og igjen sikre bedre livskvalitet for barnet.

Ofte er det bare to vitner til et seksuelt overgrep, barnet selv og overgriperen. Omtrent halvparten av anmeldte saker om seksuelle overgrep mot barn henlegges (Gamst, 2017, s. 41). Av den grunn kan barnets forklaring ha stor bevisverdi, og ofte være avgjørende på om saken blir videre etterforsket eller om resultatet blir en henleggelse. Et tilrettelagt avhør av barnet er derfor en viktig del av politiets arbeid, hvor det er viktig at avdekkingen fremskaffer nøyaktige og fullstendige beskrivelser (Gamst, 2017, s. 41).

1.2 Problemstilling

Temaet i denne oppgaven er avdekkingsfaktorer i tilrettelagt avhør av barn. Temaet har ført meg frem til problemstillingen:

«Hvilke faktorer kan lede til avdekning i tilrettelagt avhør av barn?»

For å kunne besvare spørsmålet best mulig vil jeg svare på disse underproblemstillingene:

1. *«Hvordan kan barnet avdekke, bevisst og tilfeldig avdekking?»*
2. *«Hvilke årsaker kan være avgjørende for at barn ikke avdekker seksuelle overgrep i tilrettelagt avhør?»*

1.3 Avgrensning

Oppgaven avgrenses til å gjelde avhør av barn. Jeg har valgt å sette nedre aldersgrense til 6 år, av den grunn at det i avhør av barn i førskolealder blir benyttet sekvensielt avhør, som er annen måte å gjennomføre et tilrettelagt avhør på. Ettersom straffeprosessloven § 239 sier at tilrettelagt avhør skal benyttes på barn under 16 år, er den øvre aldersgrense satt dertil (straffeprosessloven, 1981, § 239).

Videre avgrenses oppgaven til å gjelde barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep og barn hvor det etterforskes en slik mistanke. Grunnen til dette er at jeg ønsker å undersøke om det finnes spesifikke faktorer som er fremtredende hos barn utsatt for seksuelle overgrep.

Oppgaven skal omfatte temaet avdekning, og avgrenses til avdekning av seksuelle overgrep av barn i tilrettelagte avhør av barn mellom 6 og 16 år.

1.4 Begrepsavklaringer

Enkelte begreper i denne oppgaven kan skape rom for tolkninger. Jeg vil derfor redegjøre for disse begrepene, og hvordan de vil bli brukt i denne oppgaven.

Seksuelle overgrep:

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer seksuelle overgrep mot barn som, involvering av barn i seksuell aktivitet som barnet ikke forstår, ikke er modent for, ikke kan gi samtykke til eller som går imot samfunnets lover og tabuer, hvor overgriperes ansvar-, makt- eller tillitsposisjon er utnyttet for å tilfredsstille egne lyster, på barnets bekostning (Holthe, Hauge, & Myhre, 2016, s. 29). I straffelovens kap. 26, er seksuelle overgrep delt inn i seksuell

omgang, seksuell handling og seksuell krenkende atferd (straffeloven, 2005). De to første skal beskytte individer, mens sistnevnte skal beskytte allmenne interesser. Fellesnevneren for å karakterisere seksuelle overgrep er fravær av samtykke. Barn under 16 år kan ikke gi gyldig samtykke, derved vil seksuelle overgrep av barn under 16 år være straffbart (Fredriksen, 2017, ss. 247-248). I denne oppgaven vil begrepet «seksuelle overgrep» dekke alt fra berøring av kropp med kjønnslig karakter til samleie. I denne oppgaven har begrepet «overgrep» samme betydning som «seksuelle overgrep».

Barn:

Artikkel 1 i FNs barnekonvensjon definerer barn som ethvert menneske under 18 år (FNs barnekonvensjon, 1989, s. 9). Oppgaven vil likevel kun definere mennesker under 16 år som barn. Ettersom det i straffeloven § 304, er straffbart å foreta seksuell handling med barn under 16 år (straffeloven, 2005, § 304), vil barn mellom 16 og 18 år omfattes som voksne i denne sammenheng.

Tilrettelagt avhør:

Tilrettelagt avhør er både et etterforskningssteg og et strafferettslig avhør, på den måten unngår barn under 16 år å måtte vitne i retten (Gamst, 2017, s. 38). Tilrettelagt avhør gjennomføres i saker om seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, vold og mishandling, kroppsskade og drap, hvor barn og særlig sårbare vitner skal avhøres (straffeprosessloven, 1981, § 239). I denne oppgaven har begrepet «avhør» samme betydning som tilrettelagt avhør, og brukes i kontekst av barn som kan være utsatt for seksuelle overgrep.

1.5 Relevans for politiet

En av politiets fremhevede oppgaver i samfunnet er å «avdekke og stanse kriminell virksomhet og forfølge straffbare forhold» (politiloven, 1995, § 2, nr. 3). Politiet er på jobb for samfunnet, ettersom overgrep mot barn er et samfunnsproblem, vil tiltak på dette området naturlig berøre politiets arbeidsoppgaver. En etterforskning hos politiet kan iverksettes når det er «rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold» (straffeprosessloven, 1981, § 224, 1. ledd). En del av etterforskningen kan være tilrettelagte avhør av barn, som skal sikre at barnets sårbarhet blir tatt hensyn til i etterforskningen (tilrettelagte avhør, 2015, § 2). Avhør av barn gjennomføres av en politietterforsker som har spesialutdanning i avhør av barn og ungdom fra politihøgskolen (tilrettelagte avhør, 2015, § 4).

I dag under koronapandemien er avdekking av seksuelle overgrep mot barn høyst aktuelt. Riksadvokaten har i et direktiv forklart at på grunn av smittevernstiltak holder flere seg hjemme, og at det dermed er grunn til å frykte for at overgrep i nære relasjoner vil øke. Særlig barn som er mindre på skole og i barnehage, vil ha begrensede muligheter for å varsle om overgrep, og det er vanskeligere for andre voksne rundt barnet å kunne avdekke overgrep på andre måter. (Den høyere påtalemyndighet, 2020, s. 7). Riksadvokaten har dermed poengtert at saker om overgrep av barn i nære relasjoner må prioriteres (Den høyere påtalemyndighet, 2021, ss. 7-8).

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

Metode kan defineres som «en fremgangsmåte for å komme frem til ny kunnskap» (Dalland, 2017, s. 51). For å belyse min problemstilling har jeg valgt å bruke teoretisk metode i min oppgaveskriving. Det vil si at jeg kommer til å benytte allerede tilgjengelig litteratur, for å besvare spørsmålene. Fordelen med denne metoden er at det allerede finnes en grunnmur å bygge videre på, det finnes mye faglitteratur tilgjengelig som omhandler seksuelle overgrep mot barn, både nasjonal og internasjonal litteratur. Metoden gjør det mulig å innhente ulike sider på et tema og skape et mer helhetlig bilde. Bakdelen med teoretisk metode er at man må benytte allerede tilgjengelig litteratur, man har derfor ikke alltid mulighet til å få en egen vinkling på temaet.

Denne oppgaven kommer i hovedsak til å basere seg på samfunnsvitenskapelig litteratur, men vil også inneholde noen forskningsresultater og politivitenskapelig litteratur.

«Samfunnsvitenskap omfatter de metodene som utvikles og utnyttes i forskningen om mennesker i ulike samfunn, samt den kunnskapen og de teoriene som denne forskningen resulterer i» (Grønmo, 2016, s. 42). Jeg kommer til å bruke litteratur som er basert på både kvalitativ og kvantitativ metode. Den førstnevnte er en metode som ikke lar seg tallfeste eller måle, men allikevel skal fange opp mening og opplevelse. I denne oppgaven er det tatt i bruk resultater fra intervjuer. En kvantitativ metode vil på den andre siden fremvise resultater i form av målbare enheter (Dalland, 2017, s. 52). Disse metodene er ment å utfylle hverandre, og kan sammen bidra til en bedre forståelse.

2.2 Valg av litteratur og kildekritikk

For å finne frem til relevante kilder har jeg i hovedsak tatt i bruk *Oria* som er bibliotekets søkemotor og *Google Scholar*, dette for å finne anerkjente forfattere på temaet. Jeg har søkt på begreper som «avhør av barn», «tilrettelagte avhør» og «seksuelle overgrep barn». De to første begrepene har jeg igjen avgrenset til søk på bøker, begrepene ga få, men nærmest like resultater, bøkene *Profesjonelle barnesamtaler* og *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep* var blant resultatene, og som jeg har brukt i oppgavebesvarelsen. Søket «seksuelle overgrep barn» ga betydelig flere resultater, blant annet i form av artikler. Søkene gjorde meg oppmerksom på tidsskriftet *Child Abuse & Neglect*, som er et internasjonalt og tverrfaglig tidsskrift som omhandler forskning rundt temaet barn. Her har jeg blant annet søkt på begrepene «disclosure interview» og «sexual abuse disclosure». Jeg har begrenset søkene til å gjelde faglitteratur i form av forskningsartikler og bøker, jeg har bevisst brukt litteratur fra 1990-tallet hvor seksuelle overgrep mot barn først ble sett på som et samfunnsproblem, og frem til i dag, for å få et mer helhetlig bilde på forskning som er gjort på feltet.

Ved funn av aktuelle kilder, har jeg tatt i bruk kildekritikk for å avgjøre relevans og pålitelighet. Med relevans menes hvilken verdi kilden har i forhold til problemstillingen (Dalland, 2017, s. 159), og handler om å spørre om kilden besvarer problemstillingen og spørsmålene som stilles. I forhold til troverdighet har jeg valgt ut kilder av kjente forfattere innenfor området seksuelle overgrep mot barn, som har forsket mye på temaet. Ved bruk av artikler har jeg undersøkt i hvilke tidsskrift de er publisert, og hva som er formålet med publiseringen og artikkelens målgruppe.

Det er lite norsk faglitteratur som omfatter avdekking av overgrep, bøkene og artiklene som finnes har relativt likt innhold og ensidig tolkning, jeg har derfor utfordret norsk faglitteratur ved å ta i bruk internasjonal forskning som omhandler «disclosure» (avdekking), for å få et bredere syn på temaet. Ulempen med dette er at ikke all forskning nødvendigvis kan overføres til å svare på hvordan avdekking fra barn foregår i Norge, blant annet på grunn av ulike oppvekst, levekår og utdanningsmuligheter i ulike land og samfunn.

2.3 Forforståelse

Forforståelse kan forstås som informasjonen du innehar på området, og som du tar med deg inn i materialet som skal tolkes (Olsvik, 2014, s. 111). Ettersom jeg selv ble utsatt for seksuelle overgrep som barn, har jeg lenge interessert meg for barnets stilling i samfunnet. Jeg er spesielt opptatt av hva barn kan formidle gjennom ord og handling, og forholdet mellom

barn og voksne i kommunikasjon. I løpet av praksisåret har jeg delaktig bidratt i flere tilrettelagte avhør på barnehuset, og har dermed noe erfaring på metoder som fungerer bra og mindre bra i forbindelse med avdekking av seksuelle overgrep. Dette er forståelse som jeg har tatt med meg da jeg har lest ulike kilder, og jeg har aktivt lett etter kilder som både underbygger og svekker forforståelsen jeg sitter inne med. Da jeg lett kan sammenligne det jeg leser med egne erfaringer, har det vært utfordrende å ikke stille seg kritisk til kilder som ikke underbygger min egen forforståelse. Samtidig har det kritiske blikket utvidet kunnskapen jeg innehar, til å skape en bredere forståelse for temaet, og underbygge det faktum at ingen barn er like.

3.0 Oppgavens kapitler

3.1 Hvorfor er avdekking viktig?

Manglende avdekking kan få både kortvarige og langvarige konsekvenser for det utsatte barnet. For det første kan barnet leve ubeskyttet mot nye overgrep. Ved mistanke om overgrep etter avhør, kan det settes i verk tiltak for å beskytte barnet, eksempelvis at mistenkte ilegges besøksforbud overfor barnet. For det andre får barnet en feilaktig forståelse av virkeligheten, på hva som er rett og galt, og ukorrekte antagelser om andre mennesker og seg selv. De minste barna mangler essensiell kunnskap og forståelse om hva som skjer mellom dem selv og overgriperen. De innehar lite kunnskap om andres grenser i forbindelse med egen kropp, og mangler begreper og forståelse for hva de blir en del av. Barn som utsettes for seksuelle overgrep tilegner seg erfaringer og opplevelser de ikke har informasjon om fra før. Erfaringene kan bli en del av hverdagen og den normale omsorgssituasjonen, som gjør at barnet ikke naturlig kan skille ut hva som er normalt og uvanlig. Dersom overgriperen er en person barnet tilbringer mye tid med, og overgrepene starter før generell kunnskap tilegnes blir virkelighetsoppfatningen naturlig mer berørt av overgrepene (Søftestad, 2018, s. 42). Til sist lever barnet i en situasjon hvor det er en sannsynlighet for at det blir skadet på områder som er sentrale for barnets utvikling (Søftestad, 2018, s. 41). Barnet kan bli utsatt for komplekse traumer ved gjentatte overgrep over tid, eller ved vedvarende risiko for å bli utsatt for nye overgrep, dersom barnet ikke har mulighet til å bli beskyttet mot det (Søftestad & Andersen, 2014, s. 30). Videre kan det føre til ulik grad av angst og depresjon som kan vanskeliggjøre livsfunkseringen i hverdagen både på kort- og langsikt (Søftestad & Andersen, 2014, s. 31).

3.2 Hvordan avdekkes seksuelle overgrep

Vi kan dele inn avdekking av seksuelle overgrep i to kategorier; barnet bestemmer seg for å fortelle om overgrepet, og at overgrepet blir kjent ved en tilfeldighet (Søftestad, 2008, s. 32). En studie av Sorensen og Snow (1991), viste at 74% av avdekningsfortellingene i studien var tilfeldig avdekking (Sorensen & Snow, 1991, s. 7). Tilfeldig avdekking kan være at et barn kommer med ledetråder i form av ord, handling, oppførsel eller lek som en mottaker tolker at kan være resultat av overgrep. Slike ledetråder er det derfor viktig å være observante på under et tilrettelagt avhør. Hos yngre barn forekommer tilfeldig avdekking oftere enn målrettet avsløring og oftest i kontekst av at noen stiller barnet spørsmål (Brattfjell & Flåm, 2019, s. 226).

Sorensen og Snow (1991), argumenterte i sin forskning for at barn som forteller om seksuelle overgrep går gjennom en forutsigbar prosess i løpet av avdekkingen. De intervjuet barn hvor de hadde en sterk antagelse om at seksuelle overgrep hadde funnet sted, pga. medisinske undersøkelser eller innrømmelse fra overgriperen. Prosessen starter med en benektelse av et seksuelt overgrep (72%), for så å gå over i en nølende avdekking, hvor barnet skifter mellom benektelse og bekreftelse (78%). Deretter kommer aktiv avdekking hvor barnet verbalt forteller detaljert om overgrepet (96%). Videre kan det skje en tilbaketrekning av tidligere forklaring (22%), for så å re-stadfeste ved å igjen bekrefte tidligere forklaring (93% av de 22%). Det var varierende om barnet gikk gjennom alle prosessene eller bare enkelte av dem, og tidsaspektet fra første stadiet til aktiv avdekking varierte, enkelte gikk gjennom fasene på en samtale, mens andre brukte flere måneder (Sorensen & Snow, 1991, ss. 9-10, Søftestad, 2008, s. 34).

Bradley og Wood (1996), fant i sin forskning ikke dekning for at barn som avdekker seksuelle overgrep går igjennom en slik forutsigbar prosess. Ved å bruke samme kriteriene for bekreftelse på at seksuelt overgrep fant sted, nektet 7% for at seksuelt overgrep hadde funnet sted. 12% hadde en nølende avdekking og 3% trakk tilbake sin tidligere avdekking (Bradley & Wood, 1996, s. 886). Av intervjuene som er beskrevet, kan det ses en tendens til at de som trakk tilbake sin forklaring bodde med overgriperen, på det tidspunktet hvor de trakk tilbake avdekkingen og/eller ble presset av sin omsorgsperson til å fortelle at seksuelt overgrep ikke fant sted allikevel (Bradley & Wood, 1996, ss. 886-887).

3.2.1 Nonverbale momenter i avhøret

Nonverbal kommunikasjon er alt ved kommunikasjonen som ikke er verbalt uttrykt (Gamst, 2017, s. 180). Det kan være kroppslige signaler som ansiktsuttrykk og kroppsholdning, men også stillhet, avstand og stemmeleie er nonverbale uttrykk (Dypedahl & Bøhn, 2017, s. 85). En persons nonverbale språk speiler ofte personens indre opplevelser av samtalesituasjonen, det formidler følelser og reaksjoner ved opplevelsen, og personens innstilling på det som sies, stemningen i samtalen og personens holdninger vil gjerne gjenspeiles i det nonverbale uttrykket (Gamst, 2017, s. 180).

Som oftest vil barn som er utsatt for seksuelle overgrep, vise følelser og skadene sine på andre måter enn ved tale (Søftestad, 2018, s. 163). På noen barn blir symptomer på seksuelt misbruk synlig, for eksempel seksuelt overførbare sykdommer, syreskader på tennene eller synlige merker på kroppen. Fellesnevneren for disse tilfellene er at konteksten gjør at noen gjenkjenner signalene barnet gir, og videre innleder en dialog og følger opp barnets initiativ med spørsmål slik at barnet har mulighet til å videre avdekke overgrep verbalt (Jensen, Gulbrandsen, Mossige, Reichelt, & Tjersland, 2005, s. 1403). Nonverbale tegn på overgrep er i seg selv ikke nok til å fullstendig avdekke seksuelle overgrep i strafferettslig sammenheng, men kan være en indikator som må undersøkes videre, for å utelukke andre naturlige forklaringer.

Barn bruker voksnes reaksjon som en indikator på hva de kan og hva de ikke kan snakke om. Barnets oppfatning av hvordan avhører vil håndtere og tåle det barnet sier, vil derfor være med på å avgjøre hvor mye barnet velger å avdekke (Jensen et al., 2005, s. 1408). Det er derfor viktig at avhører er bevisst på sin nonverbale uttrykksmåte, og bruker nonverbal kommunikasjon for å invitere barnet til å snakke om temaet. I tillegg til en åpen kroppsposisjon, vil overkroppens helning formidle om du er interessert i samtalen eller ikke (Gamst, 2017, s. 181). En bakoverlent holdning kan barnet oppfatte som at avhører tenker på andre ting, men med en litt fremoverlent overkropp vil avhører uttrykke en interesse, og barnet vil føle seg invitert til å snakke.

Barnets nonverbale tegn i avhørssituasjonen kan gi en indikasjon på hvordan barnet opplever situasjonen her og nå (Gamst, 2017, s. 181). For eksempel kan barnets stemmeleie indikere hvilke temaer og spørsmål barnet synes er vanskelig å prate om, en lav og utydelig stemme kan forstås som ubekvemhet og usikkerhet, ved å omformulere spørsmål og vise forståelse kan barnet føle seg tryggere til å fortelle.

3.3 Hvorfor snakker ikke barnet om overgrep i avhør?

En åpenbar grunn til at barn ikke forteller om seksuelle overgrep i avhør, er at det ikke har funnet sted. Det at barnet har en seksuell utagering, får mareritt, endrer atferden sin, sliter med konsentrasjonsvansker eller er uttrykksløs og mimikkfattig, kan ha helt andre årsaker enn overgrep (Aasland, 2014, ss. 72-79). Det kan være et resultat av andre bemerkelsesverdige forhold, men det kan også være et barn som utforsker og gjennomgår ulike faser, som er en naturlig del av barndommen.

Barn som ikke avdekker seksuelle overgrep kan fordeles i to kategorier; barn som ikke vet å avdekke, og barn som ikke ønsker å avdekke (Faller, 2016, s. 125). Den første kategorien omfatter barna som bl.a. mangler seksuell kunnskap, de som ikke vet at overgrep er feil og barna som ikke forstår avhørssettingen. Den andre kategorien omfatter bl.a. barna som prøver å unngå ytterligere smerte, ikke ønsker å bry andre, er bekymret for fremtiden hvis de forteller, eller har blitt opplært til ikke å snakke med fremmede eller manipulert til å holde overgrepet hemmelig (Faller, 2016, ss. 125-127).

På grunn av mangelen på kunnskap vil seksuelle overgrep kunne oppfattes som en forvirrende aktivitet som barnet ikke kan assosiere med annen tillært kunnskap (Faller, 2016, s. 125). Selv etter at kunnskap om kropp og seksuelle handlinger blir lært, forstår ikke nødvendigvis barnet at overgrepet det er utsatt for er galt, en forklaring på dette kan være at overgriperen forteller at dette er vanlig i alle familier og er et tegn på kjærlighet.

Selv barn som har fortalt om seksuelle overgrep til andre i en uformell setting, for eksempel til en venn, kan være nølende ved avdekking overfor en autoritær person i en formell setting (Lavoie, Wyman, Crossman, & Talwar, 2021, s. 1). En forklaring på dette er avhørssettingen. I et tilrettelagt avhør er det lagt opp til at barnet skal stå for mesteparten av snakkingen, mens avhører skal lytte og stille spørsmål. For flere barn kan dette virke anormalt i forhold til dagligdagse situasjoner, hvor de voksne står for snakkingen og forventer et kort svar fra barnet hvis de spør om noe (Faller, 2016, s. 125). Mange barn blir i tillegg opplært til å være forsiktige rundt fremmede og ikke fortelle fremmede om seg selv (Happel, 2016, s. 126). Avhører vil ofte være fremmed for barnet, det er derfor ikke uvanlig at barnet viser større mottakelighet overfor det overgriperen sier og gjør (Faller, 2016, s. 126).

Barn kan frykte for konsekvenser dersom de avdekker. Konsekvenser for dem selv, for familien og for overgriperen kan resultere i manglende eller forsinket avdekking (Jensen et al., 2005, s. 1409). Enkelte barn ønsker ikke å gå inn på ubehagelige temaer for å rokke opp i

følelser og opplevde hendelser. Fortrengning og unngåelse kan i situasjonen virke som et bedre alternativ (Faller, 2016, s. 126). I tidlig barneskolealder tilegner barna seg en forståelse av at overgrepene kan innebære store konsekvenser dersom de blir kjent for andre (Søftestad, 2008, s. 138). Interessen barn har for å skjule, er gjerne knyttet til lojalitetsfølelser og sterke bindinger overfor overgriper (Edwardsen & Berg, 2016, s. 140). Barna kan ha tilegnet seg generell kunnskap om at ulovlig handlinger er straffbart, og hvilke konsekvenser dette kan medføre, og koble dette sammen med hva det blir utsatt for. Redsel for represalier fra omsorgspersoner dersom de forteller hva de blir utsatt for (Edwardsen & Berg, 2016, s. 140) for eksempel trusler om at barnet selv eller noen det er glad i vil bli utsatt for vold dersom barnet forteller, er også en grunn til at barn ikke avdekker. På samme tidspunkt er ikke barna nødvendigvis klar over hjelpeinstanser, og hva de kan bidra med. Dermed kan barna ha en mindre evne til å vurdere fordeler og ulemper ved å fortelle om seksuelle overgrep (Søftestad, 2008, s. 138).

Barn forteller ikke dersom de tror at de ikke vil bli trodd. Noen barn uttrykker en bekymring for hvilke reaksjoner som kan møte de dersom de avdekker, sånn som sjokk, motstridende følelser og holdninger og bortforklaringer (Jensen et al., 2005, s. 1406). Noen barn føler på et behov for å beskytte familiemedlemmer fra kostnaden av å vite (Brattfjell & Flåm, 2019, s. 228).

Det er viktig for avhører å forstå et barns mulige vanskeligheter med å avsløre eventuelle overgrep. Dette er avgjørende for å øke sannsynligheten for å samle korrekte uttalelser fra barnet, samtidig som man kan opprettholde prosessrettferdighet for den mistenkte (Happel, 2016, s. 108).

3.4 Hva skal til for at barn avdekker?

Jensen m.fl. (2005) har forsket på barns perspektiv og konteksten for avdekking av seksuelle overgrep mot barn. De konkluderer med at avdekking er en dialogisk prosess, hvor barna i deres studie hadde lettere å fortelle om overgrep dersom tre faktorer var til stede; en tilrettelagt anledning, en hensikt, og en etablert sammenheng å snakke innenfor (Jensen et al., 2005, s. 1395).

Å gi en anledning vil innebære at den voksne er forberedt og i stand til å ta initiativ til å starte en dialogpreget samtale, hvor den voksne følger opp barnets respons og videre leder samtalen inn på temaet det ønskes å snakke om. Den voksne skal også gi barnet godt med tid til å

fortelle fra eget perspektiv (Søftestad, 2008, s. 172). En slik anledning skal være ivaretatt ved et tilrettelagt avhør.

Flere barn er, som nevnt over, redde for konsekvenser som kan inntre dersom de forteller. Hensikten med avhøret må derfor fremlegges på en måte som gjør at barnet kan forvente positive virkninger av samtalen. Dersom avhører forteller overfor barnet at avhørerens jobb å høre hvordan barn har det «inni seg», at avhører har hørt både vonde og fine ting tidligere med andre barn, og at avhører kommer til å håndtere det barnet sier, kan det virke tillitsskapende på barnet, og barnet kan føle at det er en større hensikt med samtalen (Søftestad, 2008, s. 172).

Brattfjell & Flåm (2019), mener at en kontekst med en person barnet har tillit til, en tilrettelagt tid og oppmerksomhet, og at barnet blir spurt direkte og åpne spørsmål, relatert til de verbale utsagnene eller nonverbale hintene barnet kommer med, leder til avdekking (Brattfjell & Flåm, 2019, s. 233). Gjentakende spørsmål om noe er galt eller om noe har skjedd, vil skape tillit og gjør det lettere for barnet å bygge opp mot til å fortelle (Brattfjell & Flåm, 2019, s. 229). Her skal man allikevel være forsiktig med å ikke påvirke barnet til å fortelle om noe som ikke har skjedd. Barn kan være suggestible, som vil si at de er mottagelige for påvirkning og kan la seg lede. Det er viktig å ikke presse barnet, det kan da fortelle ting som det tror at den voksne vil høre, men som ikke er sant (Aasland, 2014, s. 68). For barn kan gjentatte spørsmål oppleves som en korrigerende invitasjon til å endre på svaret sitt, barnet kan få signal om at svaret deres var feil, og kan endre svaret sitt for å tilfredsstille avhører. Å repetere åpne spørsmål vil ikke endre mye på barnets svar, men gjentakelse av direkte lukket spørsmål kan medføre større endringer på barnets svar (Myklebust, 2000, s. 29). For noen barn kan supplerende (gjentatte) avhør være gunstig, enkelte barn trenger mer tid på å fortelle, og avhører kan bygge opp en bedre relasjon til barnet (Vik & Meberg, 2014, s. 208). Så lenge avhørene følger anbefalt praksis, viser forskning at påliteligheten bevares (Melinder, 2011).

Smith m.fl. (2000) har sett på faktorer som kan være gjeldende for at avdekking av seksuelle overgrep skjer innen en måned. De fant at eldre barn, ukjente overgripere, og engangs overgrep kan forbindes med tidlig avdekking, innen en måned etter overgrepet. På den andre siden ble familiær relasjon med overgriperen forbundet med lengre avdekkingstid (Smith, et al., 2000, s. 283).

Hvis barnet får mulighet til å tegne samtidig som det verbalet avhøret finner sted, kan man få mer informasjon uten at det går utover riktigheten av det barnet forteller. Avhører kan videre be barnet fortelle/beskrive mer om det som blir tegnet, dette kan øke mengden informasjon barnet kommer med (Magnussen, 2017, s. 261). Tegning i forbindelse med ledende spørsmål kan føre til at barnet tegner falske minner. Dette kan videre lagres i barnets hukommelse, og bli akseptert likeverdig som andre opplevde minner barnet har (Magnussen, 2017, s. 262).

3.5 Kan vi stole på det barnet forteller?

Barns grunn til å lyve bunner som regel ut i at de vil oppnå en fordel eller har noe å skjule. Vanligvis vil ikke barn lyve når de forteller om seksuelle overgrep, ettersom det sjeldent er knyttet fordeler til det (Aasland, 2014, s. 44). Barn kan lyve dersom de har en erfaring eller en kunnskap om det de lyver om, dersom et barn formidler kunnskap det ellers ikke skulle hatt, for eksempel om seksuelle aktiviteter barnet ikke har hørt eller sett tidligere, kan vi vanligvis tro på barnet (Aasland, 2014, ss. 43, 46). Forskning viser at barn heller unnlater å fortelle om seksuelle overgrep som er begått mot dem, enn å dikte opp slike historier (Gamst, 2017, s. 86). Barn kan komme med usannsynlige og uforståelige beretninger under avhøret, som et uttrykk for fantasi. Dette er en form for usannhet fra barnet. Resultater fra løgnforskning viser at korrekte aspekter kan fremkomme i en ellers upålitelig forklaring fra barnet (Gamst, 2017, s. 87).

Barn kan huske stressfylte og belastende opplevelser med høy grad av nøyaktighet, men barn er sårbare for påvirkning fra autoritære voksne, slik som en avhører (Gamst, 2017, s. 83). Suggestive avhør kan forklare hvorfor barn kommer med uriktige forklaringer (Magnussen, 2017, s. 249). Et suggestivt avhør kjennetegnes ved at avhører går inn i samtalen med en hypotese som ønskes bekreftet, og hvor flere påvirkningsstrategier blir brukt i avhøret, sammen med åpne og inviterende spørsmål. Eksempler på dette er spørsmål om detaljer i en hendelse barnet selv ikke har nevnt, og gjentakelse av spørsmål som barnet allerede har svart på (Magnussen, 2017, s. 249). Avhører aksepterer ikke barets svar og overhører svar som ikke passer til egen hypotese (Magnussen, 2017, s. 256). Riktig samtaletilnærming er derfor viktig for at barn kan bli mindre mottagelige for påvirkning og lettere kan stå imot ledelse og press. Blir barnet trygget og ivaretatt heller enn å bli møtt av en distansert og formell voksen, kan barnet i større grad stå imot forventninger og instruksjoner (Gamst, 2017, s. 83).

4.0 Avslutning

Gjennom denne oppgaven har jeg undersøkt faktorer som kan lede til at barn avdekker seksuelle overgrep i tilrettelagt avhør. For å finne frem til disse faktorene har jeg måttet se på årsaker for at noen barn velger å tie om overgrep de mistenkes å være utsatt for. Jeg har også undersøkt på hvilken måte barnet avdekker og hvordan avdekkingsprosessen kan foregå. Til slutt har jeg stilt spørsmålet om vi kan stole på det barnet forteller.

Arbeidet med denne oppgaven har vist seg at det er vanskelig å trekke konklusjoner. Det er allikevel enkelte hovedpunkter som kan være fremtredende for at barn får mulighet til å avdekke overgrep i avhør. Grunner til at barn ikke avdekker er flere, og grunnene kan ofte være sammensatte og kompliserte. Det kan skilles mellom de uvitende barna og barna som ikke ønsker å fortelle. De uvitende mangler kunnskap om temaet og vil ha vanskeligheter for å sette ord på det de er utsatt for, de vil heller ikke ha en forutsetning for å vite om det som blir begått mot dem er lovlig eller ulovlig. De som ikke ønsker å fortelle vet ikke nødvendigvis hva som er rett og galt, men de kan tenke på konsekvenser. Trusler fra overgriper, sterk lojalitetsfølelse og indre påtrengende følelser hos barnet, sammen med frykten for å ikke bli trodd, kan være forklaringer på hvorfor barnet ikke ønsker å avdekke.

Det er uenighet blant forskerne om barn går igjennom en forutsigbar prosess i løpet av avdekkingen. En mulig forklaring på tilbaketrekning av forklaring kan skyldes at barnet bor sammen med overgriper i avdekkingsprosessen. Det trengs allikevel mer og nyere forskning på dette området for å kunne trekke sikrere konklusjoner. Det er derimot større enighet om at de fleste barn avdekker tilfeldig, i motsetning til målrettet avdekking. De nonverbale tegnene barnet og avhører gir i den videre undersøkelsen av signalene, er det viktig å være oppmerksom på for å etablere en god dialog i avhøret.

Flere forskere har funnet fellestrekk som kan gjøre det lettere for barn å avdekke overgrep i en samtale med en voksen. En tilrettelagt anledning med god tid, en hensikt som gir barnet gyldige grunner til å fortelle, og en felles kontekst mellom barnet og den voksne, trekkes frem som viktige momenter. I tillegg har supplerende avhør vist seg å kunne gi mer informasjon, da barnets tillit overfor avhører trolig øker.

Opgaven har vist at barn sjeldent lyver om seksuelle overgrep. Barn kan allikevel bli påvirket til å fortelle om ting som ikke har skjedd. Fordi de blir presset til det av utenforstående eller fordi de svarer det de tror motparten vil høre. Barn har lettere for å motstå ledelser dersom det blir trygget og ivaretatt. Norske avhørsmetoder skal minimere muligheten

for påvirkning, men vi skal være klar over at forutinntatthet hos avhører og barnets familie og venner kan ha innvirkning på hvordan og om barnet avdekker.

Til slutt er det viktig å poengtere at ingen barn utsatt for seksuelle overgrep er like. De vil alle forholde seg ulikt til opplevelsen rundt et tilrettelagt avhør, noen vil fortelle mer fritt og nøyaktig, mens andre ikke ønsker å snakke om sensitive temaer i det hele tatt. Individuelle forskjeller, avhørerens væremåte, familiære relasjoner, samfunnets oppfattelse av hendelsen og kulturelle og sosiale tabuer, vil alle være med på å avgjøre om, når og hvordan barnet avdekker overgrep (Newlin, et al., 2015, s. 1).

5.0 Litteraturliste

- Barne- og familiedepartementet. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Hentet mars 19, 2021 fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Bradley, A., & Wood, J. (1996). How do children tell? The disclosure process in child sexual abuse. *Child abuse and neglect*, vol. 20, nr. 9, ss. 881-891. Hentet mars 12, 2021 fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0145213496000774>
- Brattfjell, M., & Flåm, A. (2019). "They were the ones who saw me and listened." From child sexual abuse to disclosure: Adults' recalls of the process towards final disclosure. *Child abuse and Neglect*, vol 89., ss. 225-236. Hentet mars 12, 2021 fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0145213418304435>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving (6.utg)*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Den høyere påtalemyndighet. (2020). *Pandemisituasjonen - Riksadvokatens midlertidige direktiver for straffesaksbehandlingen*. Hentet mars 10, 2021 fra https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2020/06/Midlertidige-direktiver-29.-mai.pdf?fbclid=IwAR0knlp12V5H3hUwC_3JeiHdFRt7VtYcootiSBoKEKQ5wwpAINVJgUn0thY
- Den høyere påtalemyndighet. (2021). *Pandemisituasjonen - Riksadvokatens midlertidige direktiver for straffesaksbehandlingen*. Hentet mars 10, 2021 fra <https://www.riksadvokaten.no/document/midlertidige-direktiver-oppdaterert-15-januar-2021/>
- Dypedahl, M., & Bøhn, H. (2017). *Veien til interkulturell kompetanse (2. utg)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Edvardsen, O., & Berg, C. (2016). Politiets møte med barn - første fase i etterforskningen. I K. Mevik, O. Lillevik, & O. Edvardsen, *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (ss. 135-152). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Faller, K. (2016). Disclosure Failures: Statistics, Characteristics, and Strategies to Adress Them. I W. O'Donohue, & M. Fanetti, *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse A Guide to Evidence-Based Practice* (ss. 123-139). Sveits: Springer.
- Fredriksen, S. (2017). *Norm, skyldkrav og straffetrussel utvalgte emner fra spesiell strafferett*. Oslo: Gyldendal Juridisk.
- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler å ta barn på alvor (2.utg)*. Oslo: universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelig metode (2.utg)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gundersen, J. (2015). *Skyggespill*. Publica. Hentet april 05, 2021 fra <https://www.facebook.com/Landsforeningenmotseksuelleovergrep/posts/for-en-stund-tilbake-fikk-lmsø-vite-om-en-kommende-diktbok-av-jan-arild-gunderse/864884203566451/>

- Happel, R. (2016). The Process of Disclosure for Child Victims. I W. O'Donohue, & M. Fanetti, *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse* (ss. 107-122). Sveits: Springer.
- Holthe, M., Hauge, M.-I., & Myhre, M. (2016). *Seskelige overgrep mot barn og unge med innvandrerbakgrunn: En undersøkelse av forekomst og erfaring i hjelpeinstansene*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1/2016). Hentet mars 24, 2021 fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/10/Rapport_NKVTS_1_2016_net.pdf
- Jensen, T., Gulbrandsen, W., Mossige, S., Reichelt, S., & Tjersland, O. (2005). Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure. *Child Abuse and Neglect*, vol. 29, nr. 2, ss. 1395-1413. Hentet mars 11, 2021 fra https://www.researchgate.net/publication/7475882_Reporting_possible_sexual_abuse_A_qualitative_study_on_children's_perspectives_and_the_context_for_disclosure
- Lavoie, J., Wyman, J., Crossman, A., & Talwar, V. (2021). Meta-analysis of the effects of two interviewing practices on children's disclosures of sensitive information: Rapport practices and question type. *Child abuse and Neglect*, vol. 113, 104930. Hentet mars 13, 2021 fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S014521342100003X>
- Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Melinder, A. (2011). Gjentatte avhør: flere forhold har betydning for påliteligheten i barns utsagn. *Tidsskrift for norsk psykologforening* (vol 48, nr. 11), ss. 1091-1095. Hentet april 01, 2021 fra <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2011/11/gjentatte-avhor-flere-forhold-har-betydning-paliteligheten-i-barns-utsagn>
- Myklebust, T. (2000). Barneavhør. I Politihøgskolen, *Det vanskelige politiarbeidet justisdepartementets forskningskonferanse* (ss. 25-40). Oslo: PHS forskning 2000:4.
- Newlin, C., Steele, L., Chamberlin, A., Anderson, J., Kenniston, J., Russell, A., . . . Vaughan-Eden, V. (2015). *Child Forensic Interviewing: Best Practices*. Cherry Lane: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. US Departement of Justice. Hentet mars 11, 2021 fra <https://ojjdp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/pubs/248749.pdf>
- Olsvik, E. (2014). *Vitenskapsteori for politiet tenkemåter i kunnskapsstyrt politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- politiloven. (1995). *Lov om politiet (LOV-1995-08-04-53)*. Hentet mars 11, 2021 fra <https://lovdata.no/lov/1995-08-04-53>
- Smith, D., Letourneau, E., Saunders, B., Kilpatrick, D., Resnick, H., & Best, C. (2000). "Delay in disclosure of childhood rape: results from a national survey.". *Child Abuse and Neglect*, vol. 24, nr. 2., ss. 273-287. Hentet mars 09, 2021 fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0145213499001301>
- Sorensen, T., & Snow, B. (1991). "How Children Tell: The process of disclosure in child sexual abuse.". *Child Welfare*, vol. 70, issue 1. Hentet mars 09, 2021 fra

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=6794655d-8131-4a8a-99ff-d46084ee1031%40sdc-v-sessmgr03>

- Steine, I., Bjorvatn, B., Winje, D., Grønli, J., Nordhus, I., Milde, A., & Pallesen, S. (2020). Seksuelle overgrep i barndommen og arbeidsuførhet i voksen alder. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 57, ss. 260-271. Hentet januar 08, 2021 fra <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2020/04/seksuelle-overgrep-i-barndommen-og-arbeidsuforhet-i-voksen-alder>
- straffeloven. (2005). *Lov om straff (LOV-2005-05-20-28)*. Hentet mars 19, 2021 fra <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- straffeprosessloven. (1981). *Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25)*. Hentet mars 11, 2021 fra <https://lovdata.no/lov/1981-05-22-25>
- Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Søftestad, S., & Andersen, I. (2014). Seksuelle overgrep mot barn. I S. Søftestad, & I. Andersen, *Seksuelle overgrep mot barn traumebevisst tilnærming* (ss. 23-37). Oslo: Universitetsforlaget.
- tilrettelagte avhør. (2015). *Forskrift om avhør av barn og andre særlige sårbare fornærmede og vitner (FOR-2015-09-24-1098)*. Hentet mars 11, 2021 fra <https://lovdata.no/forskrift/2015-09-24-1098>
- Ullman, S. (2003). "Social Reaction to Child Sexual Abuse Disclosures: A critical Review." *Journal of Child Sexual Abuse*, vol 12(1), ss. 89-121.
- Vik, S., & Meberg, A. (2014). Ivaretagelse av overgrepsutsatte barn under politietterforskning og i rettssystemet. I S. Søftestad, & I. Andersen, *Seksuelle overgrep mot barn traumebevisst tilnærming* (ss. 202-217). Oslo: Universitetsforlaget.
- Aasland, M. (2014). "... si det til noen ..." *En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge (3. utg)*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

5.1 Selvvalgt pensum

Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler å ta barn på alvor (2.utg)*. Oslo: universitetsforlaget. (s. 25-44, s. 54-89, 166-182)

O'Donohue, W.T. & Fanetti, M. (2016). *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse A Guide to Evidence-Based Practice*. Sveits: Springer. (s. 107-153, s. 179-195, s. 219-236, s. 275-305)

Søftestad, S. (2008), *Avdekking av seksuelle overgrep veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget. (25-90, s. 115-142 s. 149-176)

Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget. (s. 21-28, s. 40-70, s. 95-109, s. 132-141, s. 153-176)

Aasland, M. (2014). *"... si det til noen ..." En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge (3. utg)*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. (s. 41-54, 65-83)

Totalt 429 sider